

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HE 205/2024 vp

MmV@eduskunta.fi

HE 205/2024 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI YHTEISKUNNAN KRIITTISEN INFRASTRUKTUURIN SUOJAAMISESTA JA HÄIRIÖNSIETOKYVYN PARANTAMISESTA JA ERÄIKSI MUIKSI LAEIKSI

Vesilaitosyhdistys on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninäimme on noin 300 vesihuoltolaitosta kattaa noin 90 % maamme vesihuollosta. Järjestetty vesihuolto kattaa tällä hetkellä talousveden osalta yli 90 % ja jätevesien johtamisen ja käsittelyn osalta yli 80 % Suomen väestöstä.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua ja toteamme asiasta seuraavaa.

Esitetty laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta **toimeenpanee näkemyksemme mukaan vesihuoltopalveluiden osalta tarkoituksenmukaisesti CER-direktiivin.**

Kriittisen toimijan määrittäminen

Laissa esitetyt velvollisuudet häiriönsietokyvyn parantamiseksi koskevat kriittisiä toimijoita ja niihin kohdennetaan laissa tarkoitettua valvontaa ja viranomaisten tukea. Lisäksi kaikki esitetyn lain perusteella kriittisiksi toimijoiksi määritellyt toimijat kuuluvat automaattisesti keskeisinä toimijoina NIS2-direktiivin (laki kyberturvallisuuden riskienhallinnasta) soveltamisalaan ja niitä koskevat korkeat kyberturvallisuuden riskienhallinnan vaatimukset. **Määrittely esitetyn lain mukaiseksi kriittiseksi toimijaksi on siten merkityksellinen tätä lakia laajemmin.**

Kriittisen toimijan määrittämistä koskevan asian ratkaisee se ministeriö, jonka toimialaan käsiteltävä toimija kuuluu. Kyseinen päätös kriittisistä toimijoista olisi voimassa neljä vuotta. Vesihuollon osalta 12 §:ssä tarkennetaan, että merkittävää haitallista vaikutusta arvioitaessa otetaan huomioon toimitettavan veden kuutiometrimäärä vuorokaudessa ja jäteveden poisjohtamisen kuutiometrimäärä vuorokaudessa. Pidämme esitettyjä volyymiperusteisia arviointikriteereitä perusteltuina vesihuollon kriittisten toimijoiden määrittelyssä. Haluamme kuitenkin tuoda esiin, että toimijoille on etenkin NIS2-direktiivin vaatimusten täyttämiseksi kestävämpiä, mikäli kriittisten toimijoiden määritelmä muuttuu merkittävästi neljän vuoden sykleissä. **Kriittisten toimijoiden määrittelyssä pitää pyrkiä ennakoitavuuteen ja jatkuvuuteen.**

Vesilaitosyhdistyksen mielestä vesihuollon kriittisten toimijoiden määrittelyssä olisi vesihuollon osalta riskiperusteisesti perusteltua noudattaa NIS2-direktiivin vaatimusten kanssa yhdenmukaiseksi sovitettua kriittisten toimijoiden kokoluokan määrittelyä (täysin yhdenmukaisiin kriteereihin tässä esitetyllä volyymiperusteisella ja NIS2-direktiivin henkilöstömäärään ja taseeseen ja liikevaihtoon perustuvilla kriteereillä ei päästä). Suomen vesihuollossa NIS2-direktiivin soveltamisalaan suoraan kuuluvat vesihuoltolaitokset vastaavat arviomme mukaan noin 60 % Suomen järjestettyjen vesihuoltopalveluiden piirissä olevista asukkaista, eli niiden palvelut kattavat suurimman osan suomalaisista ja myös vesihuollosta riippuvaisista muista toiminnoista. Pidämme tärkeänä, että toimijaksi voidaan tunnistaa konsernirakenteessa tai kunnassa kriittisestä infrastruktuurista vastaava organisaation toiminnallinen osa, eli vesihuollon osalta vesihuoltolaitos.

Vesilaitosyhdistys pitää perusteltuna ja tärkeänä, että Huoltovarmuuskeskus vaihtaa 8 §:ssä todetun mukaisesti toimivaltaisen ministeriön, vesihuollossa maa- ja metsätalousministeriön, kanssa tietoja parhaista käytännöistä, jotka liittyvät kriittisten toimijoiden määrittämiseen. Käytännössä tällä yhteistyöllä olisi pyrittävä varmistamaan, että Huoltovarmuusorganisaatiossa tunnistetut huoltovarmuuskriittiset toimijat ja tämän lain perusteella määriteltävät kriittiset toimijat määritellään selkeiden, perusteltujen ja toisiaan tukevien kriteereiden mukaan. Toimijajoukon ei kuitenkaan ole välttämätöntä olla täysin yhdenmukainen. Tämä yhteensovittaminen tukee eri tahojen toimintaa, vähentää päällekkäisyyttä, mahdollistaa toimijoiden yhdenmukaisen ohjauksen ja näyttäytyy toimijoiden ja kansalaisten suuntaan johdonmukaisena ja ymmärrettävänä.

Kriittisiä toimijoita koskevat vaatimukset

Haluamme vesihuollon osalta tuoda esiin, että jo tällä hetkellä vesihuoltolaki velvoittaa kaikkia vesihuoltolaitoksia turvaamaan palvelunsa myös häiriötilanteissa ja laatimaan ja pitämään ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhtymään suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Lisäksi terveydensuojelulaki edellyttää, että talousveden laadun turvaamisen on perustuttava ennalta varautumiseen ja riskienhallintaan ja vesilaitoksilla on tarkat velvoitteet tämän toteuttamiseksi. **Olemassa oleva lainsäädäntö siis edellyttää vesihuoltolaitoksilta jo nyt esityksen 14 §:n riskinarviointia ja 15 §:n häiriönsietokyvyn varmistamista ja häiriönsietokykyä koskevaa suunnitelmaa koskevien vaatimusten täyttämistä.** Emme siten pidä riskiperusteisesti ja Suomen vesihuollon häiriönsietokyvyn parantamiseksi tarpeellisena ulottaa CER-direktiivistä tulevia vaatimuksia koskemaan ainakaan merkittävästi edellä ehdottamaamme NIS2-direktiivin soveltamisalan mukaista vesihuoltolaitosten joukkoa laajemmin.

Kriittisten toimijoiden poikkeamia koskevat ilmoitusvelvollisuudet muuttuvat ja tarkentuvat nykyisestä ilmoitukset vastaanottavien viranomaisten, ilmoitusten sisällön sekä niiden kaksivaiheisuuden osalta. Ensi-ilmoitus poikkeamasta tehdään esityksen mukaan jatkossa 24 tunnin kuluessa valvovan viranomaisen lisäksi Valtioneuvoston tilannekeskukselle ja yksityiskohtainen raportti kuukauden kuluessa sisäministeriölle, toimivaltaiselle ministeriölle ja valvovalle viranomaiselle. **Pidämme tärkeänä, että poikkeamailmoitusten tekemiseen tarjotaan jatkossa selkeä sähköinen kanava, jota kautta ne saavuttavat tarvittavat tahot.** Ilmoituslomakkeen pitää ohjata toimittamaan kaikki vaadittava tieto ja tarjota myös mahdollisuus pyytää viranomaiselta ohjeita ja neuvoja tilanteen hoitamiseen. Poikkeamailmoitusjärjestelmän tulisi myös muistuttaa ensi-ilmoituksen tehnyttä toimijaa yksityiskohtaisen raportin toimittamisesta.

Valvonta ja viranomaistuki

Vesihuoltolaitosten valvovana viranomaisena on perustellusti Etelä-Savon ELY-keskus, jolla on vastuu myös vesihuoltolain mukaisesta vesihuoltolaitosten valvonnasta. Lisäksi laissa tai sen perusteluissa on tarpeen tarkentaa, miten päätöksenteko ja valvonta järjestetään siinä tapauksessa, että toimija tarjoaa useampaa kuin yhtä CER-kriittistä palvelua (monialayhtiöt). Vesihuollosta vastaa Suomessa joitakin energia- ja vesihuoltopalveluita tarjoavia monialayhtiöitä ja niidenkin osalta vesihuollon valvovaksi viranomaiseksi pitää tarkentaa Etelä-Savon ELY-keskus.

Viranomaisilla ja Huoltovarmuuskeskuksella on esityksen 8 §:n mukaisesti tärkeä tehtävä antaa kriittisille toimijoille tukea. Tukitarkoituksessa voidaan laatia ohjemateriaalia, menetelmiä ja tukea häiriönsietokykyä testaavien harjoitusten järjestämistä sekä antaa neuvontaa ja koulutusta. Esitetyssä laissa ei kuitenkaan säädetä kriittisten toimijoiden mahdollisuudesta saada tilannekuvatietoa, vaikka direktiivin artikla 10 edellyttää, että jäsenvaltion on helpotettava kriittisten toimijoiden vapaaehtoista tiedonvaihtoa direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa erityisesti turvallisuusluokiteltuja ja arkaluonteisia tietoja, kilpailua ja henkilötietojen suojaa koskevan unionin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. **Pidämme tärkeänä, että lakiin lisätään, että myös kriittinen toimija on oikeutettu saamaan oman toimialan häiriönsietokykyä koskevaa valtakunnallista tilannekuvaa**

salassapitosäännösten sitä estämättä. Tämä tilannekuvatieto on edellytys kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvyn ajantasaisuudelle.

Viranomaisilla pitää olla riittävä asiantuntemus sekä vesihuollosta että riskienarvioinnista ja häiriönsietokyvyn varmistamisesta ja riittävät resurssit kriittisten toimijoiden tukemiseen, mikä pitää jatkossa huomioida myös viranomaisten resursseissa. Valvoville viranomaisille ja valvonnan apuna mahdollisesti käytettäville ulkopuolisille asiantuntijoille pitää tehdä turvallisuusselvitykset ja valvontaa suorittavien pitää todistaa valvonnan kohteille henkilöllisyytensä. Valvoville viranomaisille valvonnan yhteydessä kertyvät tiedot valvonnan kohteesta pitää säilyttää tavalla, joka ei vaaranna toimijan toiminnan turvallisuutta.

Vesilaitosyhdistys haluaa lopuksi muistuttaa, että poikkeamailmoituksista Euroopan komissiolle luovutettavat tiedot on pidettävä tasolla, joka mahdollistaa tarpeellisten tietojen välityksen, mutta ei sisällä sellaista tietoa, joka voi muodostaa joissain tilanteissa toimijan toiminnalle turvallisuusriskin.

Riku Vahala

toimitusjohtaja

Riina Liikanen

valmiuspäällikkö

